

Cite: Dumanska, V. (2020). Demographic trends in megapolis: a case of the European countries. *Demography and Social Economy*. 1 (39): 20-32. <https://doi.org/10.15407/dse2020.01.020>

<https://doi.org/10.15407/dse2020.01.020>

УДК 314.88

JEL CLASSIFICATION: J 110

В.П. ДУМАНСЬКА, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.

Інститут демографії та соціальних досліджень

ім. М.В. Птухи НАН України

01032, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: vita.dumanska@gmail.com

ORCID 0000-0001-6348-0548

ДЕМОГРАФІЧНІ ТРЕНДИ В МЕГАПОЛІСАХ: ПРИКЛАД СТОЛИЦЬ КРАЇН ЄВРОПИ

Актуальність теми. Вивчення демографічних процесів мегаполісів дає можливість виокремити спільні тренди, спрогнозувати можливі виклики та шляхи їх подолання, а також виважено формувати демографічну політику. Демографічні процеси у мегаполісах сильно відрізняються від загальних демографічних процесів у країнах загалом. Разом з тим, демографічні процеси у містах-столицях мають чимало спільного. Метою статті є визначення демографічних трендів розвитку столиць країн Європи, які за чисельністю близькі до Києва, та їх ґрунтова оцінка на прикладі столиці України. Новизна роботи полягає у визначенні закономірностей демографічного розвитку столиць країн Європи порівняно з демографічними процесами, які відбуваються у цих країнах. У дослідженні проаналізовано демографічні тренди Києва та їх співвідношення із трендами деяких європейських столиць. У роботі застосовано методи порівняння та узагальнення для визначення основних демографічних тенденцій розвитку великих міст. Установлено, що визначальними трендами демографічного розвитку міст-столиць є повільне зростання чисельності населення на фоні загального скорочення чисельності населення в країні; старіння населення та зменшення частки економічно активного населення; розвиток соціальної інфраструктури як конкурентної переваги міста. В умовах суттєвого зниження чисельності населення в країнах Європи чисельність жителів їхніх столиць збільшується від 0,5 до 1 % щороку. За нашими розрахунками, столиця України має майже такий показник приросту населення як європейські столиці, близькі за чисельністю населення. Джерелом демографічного зростання столиць країн Європи в основному є міжнародні мігранти, тоді як Київ здебільшого зростає за рахунок внутрішньо переміщених осіб та внутрішньої міграції. За прогнозами ООН, до 2035 року найшвидше зростатиме чисельність Відня та Лісабону (0,5—0,7 % щороку), проте ці показники є суттєво нижчими за ті, які демонструють мегаполіси Азії та Африки. Як показує дослідження, міста-столиці здебільшого мають прогресивнішу статеву-вікову структуру населення з децю вищою часткою молоді

та меншою часткою осіб старшого віку. Водночас їм теж загрожують виклики, пов'язані зі старінням населення: зростання економічного навантаження на працююче населення, трансформація ринку праці, брак відповідної соціальної інфраструктури. Розвиток інфраструктури стає суттєвою конкурентною перевагою європейських столиць, яка приваблює мігрантів та створює комфортні умови для уже наявного населення. Інфраструктурні проблеми суттєво обмежують зростання Києва. Так само негативно впливає стихійний розвиток навколomіських територій і відтермінування створення агломерації, яка допомогла б збалансувати демографічний та соціально-економічний розвиток столиці.

Ключові слова: демографічні процеси, мегаполіс, населення великих міст, статевовікова структура населення великих міст, соціальна інфраструктура.

Постановка проблеми. За прогнозами ООН, до 2050 року рівень урбанізації зросте із нинішніх 55 % до 68 % [1]. Найшвидше зростають міста в Азії та Африці, а у країнах Європи ріст чисельності населення великих міст відбувається значно повільніше. Серед європейських столиць найактивнішими темпами збільшується чисельність населення у Скандинавських країнах, тоді як столиці Балтійських країн мають одні з найгірших демографічних прогнозів.

Європейські столиці з чисельністю населення від 1,7 до 4 млн жителів демонструють мінімальне зростання (до 1 % на рік) або повільне скорочення чисельності населення — до 0,5 % на рік. Демографічні показники великих міст відрізняються від загальної демографічної картини країн, в яких вони розташовані. У таких містах звичайно вища частка молоді та працездатного населення, різноманітніша етнічна структура, помітніші міграційні впливи. Проте загальноєвропейські тенденції притаманні й столицям: зменшення дитності, відкладання вступу до шлюбу та народження дітей, старіння населення та збільшення очікуваної тривалості життя.

Вивчення демографічних процесів у великих містах допомагає планувати розвиток міст — розвивати інфраструктуру, дбати про безпеку, регулювати економічні передумови, здійснювати просторове планування. Це також дає змогу планувати залучення та використання людського капіталу. Але конкуренція за жителів поступово зміщується з міждержавного рівня на рівень конкуренції між містами різних країн.

Актуальність теми. Вивчення демографічних процесів мегаполісів дає можливість виокремити спільні тренди, спрогнозувати можливі виклики та шляхи їх подолання, а також виважено формувати демографічну політику. Київ за демографічними характеристиками відрізняється від інших регіонів України, проте його демографічний розвиток багато в чому подібний до розвитку інших Європейських столиць. На демографічну ситуацію в столиці впливають як ті ж чинники, що визначають демографічний розвиток інших європейських міст, так і особливі процеси, як, наприклад, анексія Криму, російська агресія та окупація частини Донецької та Лу-

ганської області. У цьому контексті зростає необхідність дослідження демографічних трендів у столицях країн Європи, адже подібні виклики будуть актуальними й для України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Активізація процесів урбанізації та стрімкий розвиток великих міст зумовили значний інтерес демографів до цих тем. Дослідники чимало уваги приділяють особливостям демографічних процесів у великих містах та містах-столицях.

Зміна кількісних та якісних характеристик населення мегаполісів залежить передовсім від міграційних процесів. До прикладу, у працях Б. Редерера (B. Riederer) детально проаналізовано, як змінюється кваліфікація мігрантів, структура їхніх доходів, яким чином це впливає на ринок праці та економічну ситуацію у Відні [2]. Молдавські [3] та польські [4] вчені вивчають, як за допомогою міграційної політики боротися з наслідками зменшення чисельності населення, та як міста можуть конкурувати за мігрантів із-за кордону. Особливості міграційних процесів у Києві докладно проаналізовано в працях Т. Драгунової (T. Dragunova) [5].

Окремий сегмент досліджень — вивчення впливу постаріння населення на розвиток мегаполісів. Варто відзначити дослідження В. Сандерсона (W. Sanderson) та С. Щербова (S. Scherbov) [6, 7], у яких представлено аналіз економічних наслідків цього явища і прогнози щодо навантаження на працюючих громадян. В Україні вивченням цих проблем займалися С. Аксьонова, Б. Крімер, І. Курило (S. Aksyonova, B. Krimer, I. Kurylo) [8].

Розвиток великих міст залежить переважно від кількісних та якісних характеристик населення. У працях О. Денисенко (O. Denysenko) та Р. Крамаренка (R. Kramarenko) показано, як пов'язана мегаполізація з процесами урбанізації, а також як повинна трансформуватися міська інфраструктура, щоб відповідати демографічним викликам [9, 10].

Метою статті є визначення демографічних трендів розвитку столиць країн Європи, які за чисельністю подібні до Києва, та ґрунтова оцінка цих трендів на прикладі столиці України.

Новизна роботи полягає у визначенні закономірностей демографічного розвитку столиць країн Європи порівняно з демографічними процесами, які відбуваються у країнах. У дослідженні проаналізовано демографічні тренди Києва та їх співвідношення із європейськими містами, близькими за чисельністю населення.

Методи дослідження. У науковій роботі застосовано методи порівняння та узагальнення для визначення основних демографічних тенденцій розвитку великих міст. На основі даних ООН, Євростату та Державної служби статистики України визначено особливості демографічного розвитку Києва та виявлено закономірності, притаманні іншим столицям країн Європи. У роботі проаналізовано дані демографічних прогнозів щодо чисельності населення та навантаження на зайняте населення.

Виклад основного матеріалу. Населення великих міст часто є більшим за населення деяких країн. Так, майже третина населення Португалії та Греції проживає у столицях, майже чверть населення Австрії концентрується у Відні [1]. Великі міста мають низку демографічних відмінностей, особливо це проявляється у містах-столицях. Столиці є не лише адміністративними центрами, але й фінансовими, економічними, культурними. Уряд практично кожної з країн особливо ставиться до столиці. Це виявляється у кращому забезпеченні ресурсами, першочерговій апробації новітніх технологій, додатковому фінансуванні, пріоритетному розвитку інфраструктури, створенні робочих місць. Ці та інші чинники притягують людський капітал з інших регіонів країни та інших країн, адже створюються кращі можливості для його реалізації. Як наслідок, у другій половині ХХ ст. відбулось істотне зростання міст-столиць, яке підживлювалось значною мірою за рахунок міграції.

Упродовж останніх десятиліть демографічна ситуація в Європі суттєво погіршилась, практично в усіх країнах почала зменшуватися чисельність населення [1]. Цей процес також вплинув на міста-столиці — більшість із них суттєво знизили темпи зростання чисельності населення, деякі фіксують негативну динаміку.

Для того, щоб порівняти демографічні процеси, які відбуваються в Європейських столицях та Києві, ми проаналізували демографічні дані восьми столиць, які за чисельністю населення подібні до Києва (1,7—3,5 млн жителів). Це Берлін (3,5 млн), Афіни (3,1 млн), Лісабон (2,9 млн), Брюсель (2,0 млн), Відень (1,8 млн), Бухарест (1,8 млн), Варшава (1,7 млн), Будапешт (1,7 млн). Ці міста мають різну історію, різні соціально-економічні умови.

На наш погляд, основними демографічними трендами, які впливають на розвиток великих міст є такі:

- повільне зростання чисельності населення столиці на фоні загального скорочення чисельності населення в країні в цілому;
- старіння населення та зменшення частки економічно активного населення;
- розвиток соціальної інфраструктури як конкурентної переваги міста.

Повільне зростання чисельності населення столиці на фоні зниження загальної чисельності населення в країні. Протягом 2000—2019 рр. у шести з досліджуваних тут країн відбулося скорочення чисельності населення, причому найсильніших демографічних утрат зазнали Україна та Румунія — 15 % та 13 % відповідно. При цьому в усіх країнах, окрім Португалії, спостерігався приріст населення у містах-столицях (рис. 1).

Серед міст-столиць протягом аналізованого періоду найдинамічніше зростала чисельність населення Відня — 24 %, Києва — 13, Афіни — 10 та Варшави — 7 %; чисельність населення Бухареста скоротилась на 7 %, Лісабону та Будапешта — на 1 %.

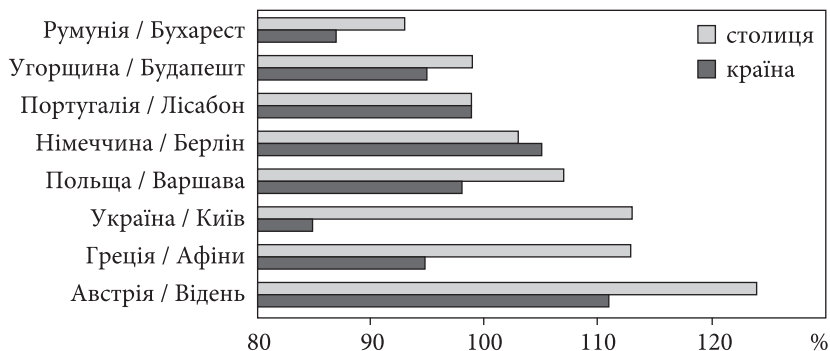

Рис. 1. Співвідношення чисельності населення у 2000 та 2018 рр. у деяких країнах Європи та їхніх столицях

Джерело: розраховано автором на основі даних *World Population Prospects, 2019 Revision* та Державної служби статистики України.

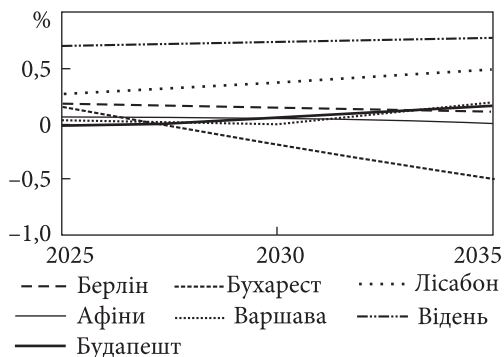

Рис. 2. Прогнозований щорічний приріст чисельності населення деяких міст Європи у 2025—2035 рр.

Джерело: сформовано автором за даними *World Population Prospects, 2019 Revision*.

Приріст населення у столицях високорозвинених країн Західної Європи відбувається в основному за рахунок іноземних мігрантів. Розширення Європейського союзу спровокувало міграцію із нових країн-членів. У Відні, наприклад, протягом останніх двох десятиліть збільшення чисельності населення відбувається саме завдяки мігрантам: на початку 2017 року майже половина жителів Відня були мігрантами. Причому мігранти якісно змінили професійну структуру населення — удвічі виросла частка мігрантів серед управлінців та середньо кваліфікованої робочої сили, удвічі зменшилась частка зайнятих на некваліфікованих роботах [2].

У свою чергу, країни Східної Європи, де рівень життя та рівень оплати праці є не такими високими, як у країнах Західної Європи, проводять лібералізацію міграційної політики для сусідніх країн. Так, зростання чисельності населення Варшави відбувається значною мірою за рахунок українців. Суттєвий стрибок у кількості українських мігрантів у Польщі відбувся у 2017 році після впровадження нової міграційної стратегії [4].

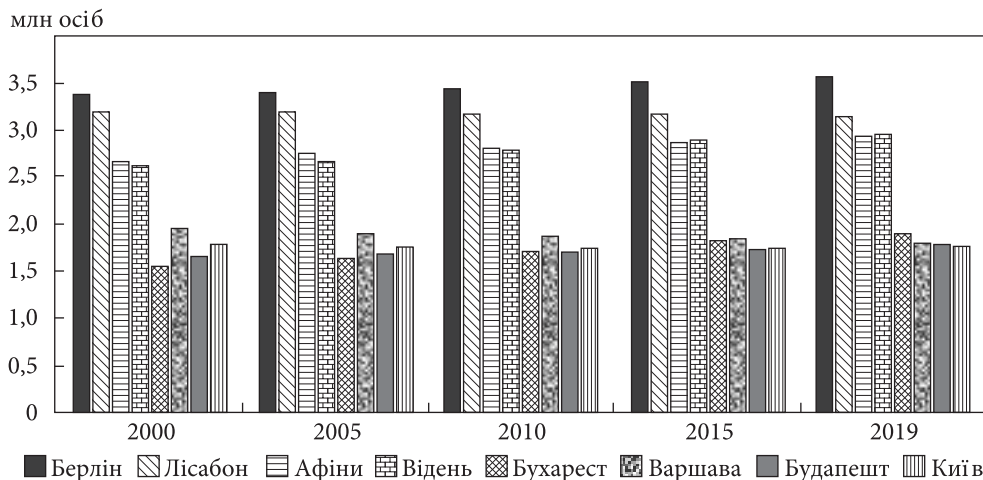

Рис. 3. Динаміка чисельності населення деяких міст у 2000—2018 рр.

Джерело: сформовано автором за даними *World Population Prospects, 2019 Revision* та даними Державної служби статистики України.

Особливою є ситуація в Румунії та Бухаресті — населення скорочується за рахунок еміграції до країн Західної Європи, столиця отримує найбільше внутрішніх мігрантів, проте не витримує конкуренції з великими містами, які активно зростають [3].

Згідно з прогнозами ООН, до 2025 року очікується зменшення кількості населення в 17 % великих міст розвинутих країн. При цьому чисельність населення великих міст знизиться на 8 %. Перспективи зростання, як прогнозують вчені, більш характерні для країн, що розвиваються, і найдинамічніше зростатимуть міста з чисельністю населення до 500 тис. осіб. У той же час міста Європи мають мінімальні прогнози до зростання (рис. 2).

Найвищі можливості для збільшення чисельності населення мають Відень — близько 0,7 % та Лісабон — близько 0,4 % на рік. Скорочення населення прогнозують для Бухаресту, в Афінах та Варшаві чисельність мешканців залишатиметься практично без змін. Такі прогнози базуються на даних про наявну чисельність населення. У період з 2000 до 2018 рр. популярність столиць фактично залишалась на одному рівні з незначним зростанням (рис. 3).

З 2000 року чисельність населення України зменшилась майже на 6 млн осіб, передовсім через анексію Криму та окупацію частини Донбасу. За даними офіційної статистики, щороку населення України зменшувалось в середньому майже на 300 тис. осіб [11].

На фоні скорочення чисельності населення України населення Києва поступово зростає. Від 2000 до 2018 рр. чисельність населення столиці збільшилась на 11 % і зараз, за офіційними даними, складає близько 3 млн осіб (рис. 4).

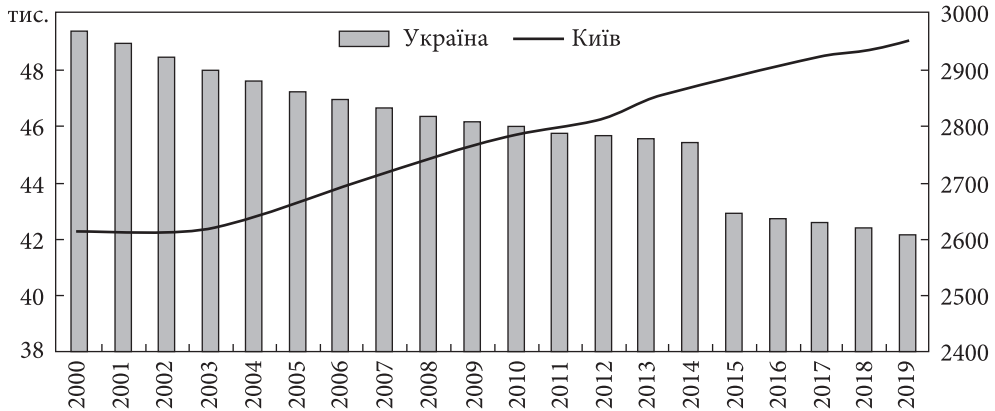

Рис. 4. Динаміка чисельності населення України та Києва у 2000—2018 рр.
Джерело: дані Державної служби статистики та ГУ статистики у м. Києві.

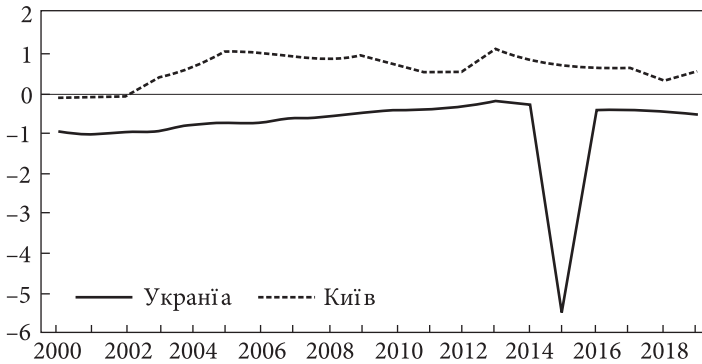

Рис. 5. Динаміка коефіцієнта приросту населення України та Києва у 2000—2018 рр., %
Джерело: дані Державної служби статистики та ГУ статистики у м. Києві.

Київ демонструє дещо вищі темпи зростання чисельності населення у порівнянні з іншими Європейськими столицями — щорічно населення збільшується майже на 0,7 % (рис. 5).

Офіційні дані не повною мірою відображають зростання населення за рахунок внутрішньо переміщених осіб. За даними Міністерства соціальної політики, в Україні близько 1,4 млн внутрішньо переміщених осіб, з них майже 10 % проживає в Києві [13]. Проте не всі, хто виїхав з окупованих територій, отримали статус внутрішньо переміщеної особи чи зареєстрували місце проживання, тому чисельність таких осіб не відображається в офіційній статистиці.

Старіння населення та зменшення частки економічно активного населення. Наднизькі показники народжуваності та підвищення тривалості життя призвели до стрімкого старіння населення країн Європи. На початку 2000-х середній вік у країнах — членах Європейського Союзу був 38,3

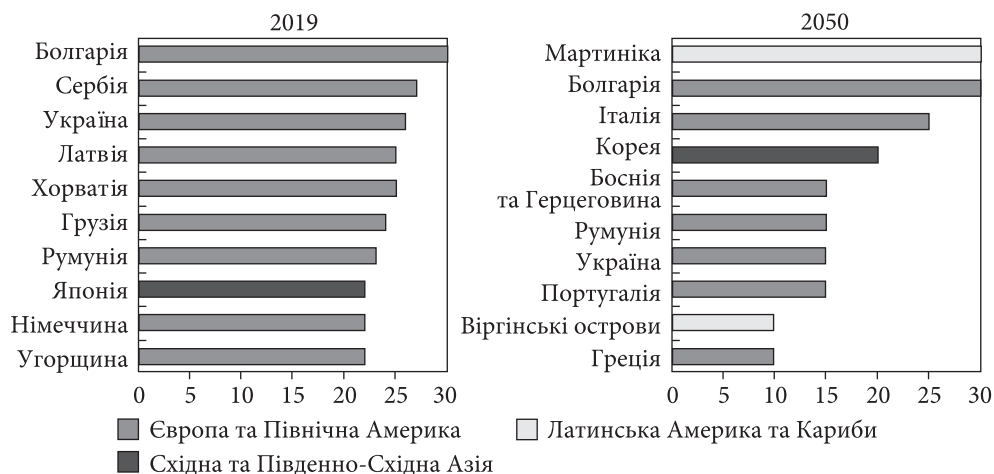

Рис. 6. Країни з найвищим прогнозованим рівнем навантаження на одного працюючого у 2019 та 2050 рр.
Джерело: за даними [6, 7].

роки, у 2016 — 42,6 роки. За прогнозами Євростату, вже у 2030 році середній вік у деяких країнах перевищить позначку 50 років. Згідно з цими розрахунками, у 2050 році середній вік жителів Португалії та Греції перевищить 52 роки [14]. Водночас учені очікують, що до 2050 року чисельність осіб віком 80 років і старше подвоїться і становитиме 11,4 % [15].

Проблема старіння населення конвертується у непомірне навантаження на працюючих громадян. За підрахунками американських дослідників, саме в країнах Європи навантаження на працююче населення є найвищим. В Україні цей показник також доволі високий, причому, за прогнозами фахівців, упродовж наступних 30-ти років ситуація суттєво погіршиться (рис. 6).

Міста-столиці менше страждають від старіння населення ніж малі міста та сільська місцевість. Традиційно у містах живуть молодші люди, які будують кар'єру, шукають можливості самореалізації.

На прикладі Києва бачимо, що частка осіб віком 65 років і старше хоча й збільшується, проте значно повільніше, ніж в інших містах України (рис. 7).

Варто зауважити, що на 01.01.2019 для Києва цей показник становив 14 %, тоді як у 2000 — лише 9,5 %, а для всієї території України — 16,8 % та 13,8 % відповідно.

Інфраструктурні виклики, пов'язані з демографічними змінами. Великі міста притягують до себе молодь та кваліфікованих працівників, проте в умовах конкуренції за людський капітал їх буває складно втримати. Столиці чимало інвестують в освіту, охорону здоров'я, транспортну інфраструктуру, щоб зберегти наявне населення та привабити нове. Удоскона-

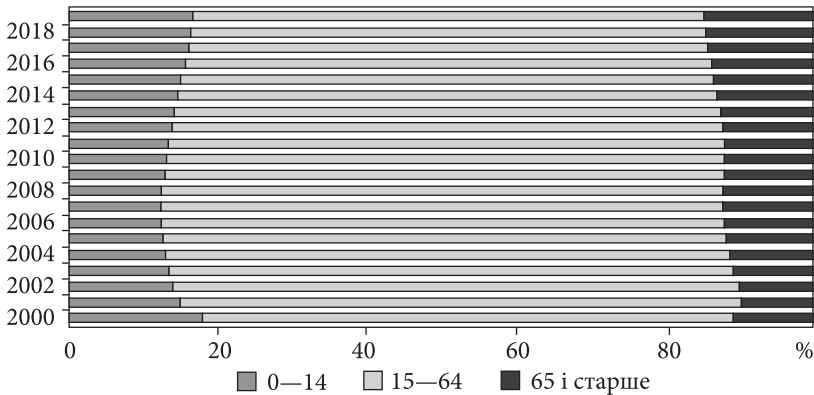

Рис. 7. Динаміка вікової структури населення Києва у 2000—2018 рр.
Джерело: дані ГУ статистики у м. Києві (станом на 01.01.2019 р).

лення інфраструктури повинно не лише реагувати на демографічні зміни у місті, але й стати стратегічною передумовою його розвитку.

Міста з високими зарплатами легше приваблюють кваліфікованих працівників. Проте вартість життя у таких містах є доволі високою, наприклад у Берліні чи Відні. Саме тому молоді працівники все частіше шукають комфортніші міста з нижчими цінами на житло — такі як Варшава, Афіни. Одним із вирішень цього питання є розвиток міст-супутників або територій, які межують з містом, і створення там комфортних умов для життя. Розвиток навколишніх міст дає змогу жити столицю економічно активними людьми без збільшення навантаження на інфраструктуру. З огляду на ці та інші інфраструктурні проблеми великі міста створюють агломерації.

В Україні найбільшою є київська агломерація, яка налічує майже 4 млн осіб. За даними Світового банку, 11 з 15 міст, в яких найшвидше відбувається збільшення чисельності населення, належать до столичної агломерації [17]. Проте в рамках агломерації досі не налагоджено ефективний механізм взаємодії населених пунктів: нове законодавство про децентралізацію передбачає можливість надавати сусіднім громадам послуги освіти, охорони здоров'я тощо, та отримувати за це кошти. Значна частина мешканців приміської зони столиці отримує ці послуги в столиці, тоді як громади, в яких проживають ці люди, не відшкодовують столичному бюджету таких витрат.

Стрімкий розвиток територій навколо столиці доволі часто випереджає розвиток інфраструктури у таких поселеннях. Найбільше від цього страждають молоді сім'ї. Через брак місць у дитячих садках і школах батьки змушені возити дітей до столиці. Це погіршує якість життя батьків і дітей, а також додатково навантажує інфраструктуру великого міста — транспорт, міські освітні заклади. Так, у Києві перевантажені школи вздовж центральних магістралей — кількість дітей у класах близько 40 осіб. В дитячих дошкільних закладах у цих районах найдовші черги.

Дошкільна та шкільна мережа не витримують тиску від збільшення населення столиці. Хаотична житлова забудова зазвичай не забезпечена відповідною соціальною інфраструктурою, від цього найбільше страждають жителі «спальних районів».

Особливості демографічного розвитку столиці, передовсім старіння населення, також повинні бути відображені у соціальній інфраструктурі. Місто потребуватиме інфраструктури для догляду за особами старшого віку як на дому, так і в спеціалізованих закладах. У Стратегії розвитку Києва до 2025 року демографічний компонент практично не враховано [16].

Висновки. Від 2000 до 2019 року населення України зменшилось на 15 %, це один з найвищих показників серед країн Європи. Для Києва, як і інших європейських столиць з подібною чисельністю населення, характерне збільшення кількості жителів на фоні зменшення чисельності населення в країні: за цей період частка населення Києва у сукупній чисельності населення України збільшилась з 5 до 7 %. Темпи приросту населення в Києві є практично такими ж, як у європейських столицях. Якщо європейські столиці в основному зростають за рахунок іноземних мігрантів, то Київ — за рахунок внутрішньої міграції та внутрішньо переміщених осіб.

Чисельність населення у мегаполісах Європи зростає в рази повільніше, ніж в Азії та Африці. Серед європейських столиць, які чисельно подібні до Києва, перспективу збільшення чисельності населення мають Відень та Лісабон. Скорочення населення прогнозують у Бухаресті, а у Берліні, Афінах та Варшаві чисельність жителів залишатиметься практично без змін. Саме тому європейські країни розробляють стратегії з залучення та асиміляції висококваліфікованих іноземних мігрантів.

Міста-столиці здебільшого мають прогресивнішу статеву-вікову структуру з вищою часткою молоді та меншою часткою осіб пенсійного віку. Проте столицям також загрожують виклики, пов'язані зі старінням населення. Україна, за прогнозами науковців, потрапляє до переліку країн з найбільшим навантаженням на зайняте населення.

Зростанню Києва перешкоджають проблеми з соціальною інфраструктурою — не витримують навантаження школи і дитячі садки, транспортна мережа. В умовах, коли за жителів конкурують не країни, а міста, важливим є забезпечення ефективного застосування людського капіталу та високих стандартів якості життя. У столиці досі не налагоджено інфраструктурну агломерацію, яка допомогала б розвивати території навколо Києва і за рахунок цього збалансовувати демографічний та соціально-економічний розвиток столиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. UN Nation 2018 Revision of World Urbanization Prospects [Електронний ресурс] // UN Nation. — 2018. — Режим доступу: <https://www.un.org/development/desa/>

- publications/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html (дата звернення: 20.09.2019).
2. Riederer B., Verwiebe R., Seewann L. Changing social stratification in Vienna: Why are migrants declining from the middle of society // *Population, Space and Place*. — 2019. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/psp.2215> (дата звернення 10.09.2019)
 3. Magnet cities: migration and commuting in Romania. Washington, D.C. [Електронний ресурс] / [M. Cristea, C. Mare, C. Moldovan та ін.] / World Bank. — 2017. — Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/327451497949480572/Magnet-cities-migration-and-commuting-in-Romania> (дата звернення: 10.09.2019).
 4. Jaroszewicz M. Migration from Ukraine to Poland: the trend stabilises. — Warsaw: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2018. — 18 С.
 5. Драгунова Т.А. Міграційні процеси великих міст (на прикладі м. Києва): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.09.01. — Київ, 2005. — 20 с. [Електронний ресурс] — Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A2.%D0%90.\\$](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A2.%D0%90.$) (дата звернення: 05.09.2019).
 6. Sanderson W., Scherbov S. Average remaining lifetimes can increase as human populations age // *Nature*. — 2005. — № 435. — P. 811—813.
 7. Sanderson W., Scherbov S. Faster increases in human life expectancy could lead to slower population aging. // *PLoS ONE*. — 2015. — № 10 (4) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0121922> (дата звернення: 10.09.2019)
 8. Населення України: Імперативи демографічного старіння / С.Ю. Аксьонова, Б.О. Кример, І.О. Курило [та ін.]. — Київ: Адеф-Україна, 2014. — 285 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.idss.org.ua/monografii/2014_Naselennya.pdf (дата звернення: 05.09.2019).
 9. Денисенко О. Українські міста в Європейській метрополітарній мережі: наскільки інтегрований Київ? // *Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін*. — Київ: Фенікс, 2017. — С. 169—180.
 10. Крамаренко Р.М. Столичний мегаполіс у глобальній конкурентній моделі економічного розвитку. — Київ: Логос, 2014. — 222 с.
 11. Статистичні дані / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.09.2019).
 12. Статистичні дані / ГУ статистики у м. Києві [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kiev.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.09.2019).
 13. Обліковано 1 424 967 внутрішньо переміщених осіб / Міністерство соціальної політики. — 2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/17892.html> (дата звернення: 20.09.2019).
 14. Eatock D. Demographic Outlook For The European Union 2019 // *European Parliamentary Research Service Blog*. — 2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/637955/EPRS_IDA\(2019\)637955_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/637955/EPRS_IDA(2019)637955_EN.pdf).
 15. Population structure by major age groups, EU-28, 2016-80 / Eurostat. — 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_structure_by_major_age_groups,_EU-28,_2016-80_\(%25_of_total_population\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_structure_by_major_age_groups,_EU-28,_2016-80_(%25_of_total_population).png) (дата звернення: 05.09.2019).
 16. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року (нова редакція) / Київська міська державна адміністрація. — 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/Strategy2025new.pdf> (дата звернення: 05.09.2019).

17. Ukraine — Urbanization review World Bank. — 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/213551473856022449/Ukraine-Urbanization-review> (дата звернення 20.09.2019).

REFERENCES

1. *UN Nation 2018 Revision of World Urbanization Prospects* (2019). Retrieved from <https://www.un.org/development/desa/publications/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>.
2. Riederer, B., Verwiebe, R., & Seewann, L. (2019). Changing social stratification in Vienna: Why are migrants declining from the middle of society? *Population, Space and Place*. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/psp.2215>.
3. Cristea, M., Mare, C., Moldovan, C., China, A., Farole, T., Vințan, A., & Ionescu-Heroiu, M. (2017). *Magnet cities : migration and commuting in Romania*. Washington, D.C.: World Bank.
4. Jaroszewicz, M. (2018). *Migration from Ukraine to Poland: the trend stabilises*. Warsaw: Ośrodek Studiów Wschodnich.
5. Dragunova, T.A. (2005). *Migration processes in large cities (case of Kyiv): PhD thesis abstract*. Institute for Demography and Social Studies of the NAN Ukraine. Kyiv. Retrieved from: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A2.%D0%90.\\$](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A2.%D0%90.$) [in Ukrainian].
6. Sanderson, W., & Scherbov, S. (2005). Average remaining lifetimes can increase as human populations age. *Nature*, 435, 811-813.
7. Sanderson, W., & Scherbov, S. (2015). *Faster increases in human life expectancy could lead to slower population aging*. PLoS ONE. Retrieved from <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0121922>
8. Aksyonova, S.Yu., Krimer, B.O., & Kurylo, I.O. (2014). *Demographics of Ukraine: Imperatives of population aging*. Retrieved from http://www.idss.org.ua/monografii/2014_Naselennya.pdf [in Ukrainian].
9. Denysenko, O. (2017). Ukrainian cities in the European metropolitan Network: how is Kyiv integrated? *Urban Ukraine. In the Epicenter of Spatial Changes*, 169-180 [in Ukrainian].
10. Kramarenko, R.M. (2014). *Capital in the global competitive model of economic development*. DVNZ “Kyiv. nats. ekon. un-t im. V. Hetmana” [in Ukrainian].
11. State Statistics Service of Ukraine (n.d.). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
12. Main Department of Statistics in Kyiv region (n.d.). Retrieved from <http://kiev.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
13. *1 424 967 internally displaced persons* (2019). Ministry of Social Policy of Ukraine. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/17892.html> [in Ukrainian].
14. Eatock, D. (2019). *Demographic Outlook For The European Union 2019*. European Parliamentary Research Service Blog.
15. *Population structure by major age groups, EU-28, 2016-80* (2017). Eurostat. Retrieved from [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_structure_by_major_age_groups,_EU-28,_2016-80_\(%25_of_total_population\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_structure_by_major_age_groups,_EU-28,_2016-80_(%25_of_total_population).png).
16. *Kyiv City Development Strategy for 2025* (2017). Kyiv City State Administration. Retrieved from <https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2017/7/28/Strategy2025new.pdf> [in Ukrainian].

17. *Ukraine - Urbanization review* (2015). World Bank. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/213551473856022449/Ukraine-Urbanization-review>.

Стаття надійшла до редакції журналу 03.12.2019

V.P. Dumanska, PhD (Econ.), Senior researcher
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, blvd. Taras Shevchenko, 60
E-mail: vita.dumanska@gmail.com
ORCID 0000-0001-6348-0548

DEMOGRAPHIC TRENDS IN MEGAPOLIS: A CASE OF THE EUROPEAN COUNTRIES

The relevance of the research is due to the need to study the demographic processes of metropolitan areas, predict possible challenges and identify ways to overcome them. Demographic processes in metropolitan areas are very different from general demographic processes in countries in general. In terms of demographic characteristics, Kyiv differs from other regions of Ukraine, but its demographic development is in many ways similar to that of other European capitals where demographic processes have much in common. The purpose of the article is to identify the demographic trends in European capitals that are close in population numbers to Kyiv and to evaluate them thoroughly on the example of the capital of Ukraine. The novelty of the work in determining the patterns of demographic development of the capitals of Europe compared to the demographic processes in these countries. The study analyzes the demographic trends of Kyiv and compares them with the trends of a number of European capitals using the methods of comparison and generalization to determine the main demographic trends of the development of large cities. It is established that the decisive trends in the demographic development of capitals are the slow increase in the population of the capital against the background of the overall population decline in the country; aging of the population and decreasing share of the economically active population; development of social infrastructure as a competitive advantage of the city. With a significant decline in population in Europe, the population of their capital cities increases from 0.5 to 1 % annually. According to our calculations, the capital of Ukraine has about the same population growth rate as the European capitals close in population. International migrants are the main source of demographic growth for the capitals of Europe, while Kyiv is growing at the expense of internally displaced persons and internal migration. According to the UN, Vienna and Lisbon are projected to see the fastest population increase by 2035 (0.5-0.7 % annually), but these figures are significantly lower than those shown in Asia's and Africa's metropolitan areas. According to the research, capital cities tend to have a more progressive gender-age structure with a slightly higher proportion of young people and a smaller proportion of older people. At the same time, they also face challenges related to the population aging: increasing economic burden on the working population, transformation of the labor market, lack of adequate social infrastructure. Infrastructure development is a major competitive advantage of European capitals, which attracts migrants and creates comfortable conditions for the already existing population. Infrastructure problems significantly limit Kyiv's growth. The spontaneous development of suburban territories and the delay in creating agglomerations that would balance the demographic and socio-economic development of the capital are also having an adverse effect.

Keywords: demographic processes, metropolis, population of large cities, gender-age structure of population of large cities, social infrastructure.